

H. Mackiewicz

Biskupiec, st. I, gm. loco, woj. olsztyńskie

Informator Archeologiczny : badania 27, 106-107

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Obecny kościół wybudowany w stylu neogotyckim pochodzi z r. 1893. Stał prawdopodobnie na miejscu drewnianego kościółka z XV w., który spłonął w r. 1879. Wokół świątyni znajduje się kamienno-ceglany mur z kaplicami Męki Pańskiej. W związku z pracami mającymi na celu przesunięcie owego muru okalającego plac kościelny przeprowadzone zostały badania sondażowe. Poszukiwano pozostałości starszego kościoła oraz cmentarza, który do poł. XIX w. znajdował się przy kościele.

Wykop sondażowy o wymiarach 1 x 8,8 m eksplorowany był do głębokości 3 m od strony muru oraz do głębokości 1,5 m po stronie przeciwległej. Badania ujawniły istnienie na głębokości 2,2–2,4 m warstwy użytkowej, zawierającej stosunkowo dużą ilość materiału ceramicznego w postaci fragm. naczyń oraz kafli glazurowanych z ornamentyką roślinną i w jednym przypadku antropomorficzną. W wykopie znajdowały się także resztki kości ludzkich pochodzących z cmentarza. Nie stwierdzono pozostałości jam grobowych czy szczątków trumien. Najpewniej materiał ten uległ daleko idącej destrukcji. Prace pozwoliły również na odsłonięcie lica fundamentu muru i uchwycenie na głębokości 3 m stopy fundamentu. Mur okalający plac kościelny okazał się bardzo solidną konstrukcją, która musiała sprostać naporowi wzgórza oraz wybudowanego na nim kościoła. W głównej mierze pełnił rolę muru oporowego.

Prace związane z przebudową muru będą nadzorowane przez archeologa.

Biskupiec, st. I
gm. loco, woj. olsztyńskie

ARCHEO-ADAM

Badania prowadziła mgr H. Mackiewicz. Finansowane przez Urząd Miejski w Biskupcu. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo nowożytne, XVII–XVIII w.

Badania objęły swym zasięgiem tereny dwóch posesji przy ul. Syreny 14 i 12. Zadokumentowano układ warstw kulturowych w obrębie wykopu na terenie posesji nr 14 oraz pozyskano liczny materiał zabytkowy w postaci fragm. naczyń ceramicznych oraz kafli typu miskowego i plicinowego. Wykop założono w miejscu rozebranego budynku, którego ściany frontowa i tylna były pozbawione fundamentu i posadowione zostały mniej więcej na poziomie ul. Syreny. Rozebrany budynek był konstrukcją parterową z zamieszkanym poddaszem. Zachowane partie fundamentów zagłębione były na głębokość ok. 1 m w podłożu i zbudowane zostały z kamieni narzutowych o zróżnicowanej wielkości, łączonych żółtą gliną. Szerokość fundamentu od strony posesji nr 16 wynosiła ca 0,8 m, zaś od strony posesji nr 12 ca 0,6 m. Rozebrany budynek nie posiadał klasycznego podpiwniczenia, wymagającego znacznie głębiej posadowionych fundamentów niż te, które zostały zarejestrowane. Zasięg fundamentu pozwolił określić wymiary rozebranego budynku na 8,6 (ściany boczne) i 9,4 m (ściana frontowa) + 0,4-metrowej szerokości betonowa wylewka między budynkiem nr 14 i 12. Tylna ściana była nieco dłuższa, gdyż przestrzeń między posesją nr 16 i 12 nie zachowywała kątów prostych i miała kształt trapezu. Badania w obrębie posesji nr 12, oprócz możliwości zarejestrowania zewnętrznego lica fundamentu wschodniej ściany budynku na skutek eksploracji sąsiedniej działki, polegały głównie na analizie architektonicznej przyziemia oraz fotograficznym udokumentowaniu stanu zachowania pomieszczeń piwnicznych przed zamierzonymi pracami remontowymi. W obrębie tej posesji jedynie tylna część budynku była podpiwniczona. Na uwagę zasługuje fakt, iż ściany fundamentowe o grubości ca 0,65 m praktycznie nie posiadały ławy fundamentowej. Jej rolę spełniała jedna warstwa kamieni zagłębiona zaledwie na 0,3 m poniżej dna piwnicy. Przeprowadzone badania potwierdziły, że jeszcze w XVIII w. rejon ul. Syreny stanowiła drewniana zabudowa o charakterze gospodarczym, później zastąpiła ją zabudowa o charakterze miejskim — najprawdopodobniej murowana. Podkreślić należy, że obecna ul. Syreny (d. Rybna) znajdowała się poza murami miejskimi, na terenie tzw. Przedmieścia Jeziorańskiego, a jej powstanie należy wiązać z upadkiem znaczenia murów miejskich.

Potwierdza to materiał zabytkowy, który nie reprezentuje znalezisk wcześniejszych niż XVII-wieczne.

Dokumentacja i materiały znajdują się w archiwum Państwowej Służby Ochrony Zabytków oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

Bytom, st. 2, gm. loco, woj. katowickie — patrz: późne średniowiecze

---

Chelm, st. 19
AZP 80-90/—

Muzeum Okręgowe w Chełmie

Badania prowadził mgr Andrzej Bronicki przy współpracy mgr mgr Dariusza Banacha i Urszuli Ruszkowskiej. Konsultowała dr hab. Irena Kutylowska. Finansowane przez Urząd Miasta Chełma i Muzeum Okręgowe w Chełmie. Badania ratownicze reliktyw średniowiecznej i nowożytnych zabudowy staromiejskiej przy historycznym rynku.

Badania ratownicze podjęto przy ul. Lubelskiej nr 14–18 w związku z planowanymi tu pracami budowlanymi. Celem ich było rozpoznanie najstarszego osadnictwa i reliktyw zabudowy staromiejskiej w tym rejonie miasta. Wykopy usytuowano w głębi posesji, w obrębie działek 14 i 16. Przebadano ogółem ok. 114,6 m², z tym że wykopów 5A, 6, 8, 9 i 9A nie dokopano do calca, gdyż natrafiono w nich na współczesne wypełniska piwnic.

Badania wykopaliskowe przy ul. Lubelskiej 14–18 pozwalają stwierdzić że:

1. Najstarsze osadnictwo sięga X w.
2. Zabudowa wczesnośredniowieczna utrzymywała się na tym terenie nieprzerwanie do końca XIV w.
3. Z XIV/XV w., czyli z lokacją prawną (dokument lokacyjny 1392 r.) związana jest lokacja przestrzenna miasta. Wytyczono wówczas plac rynkowy sięgający ku północy do przebadanych działek 1 i 10 oraz ku wschodowi aż po podnóże wyniesienia Góry Katedralnej, co widoczne jest jeszcze na rycinie T. Rakowieckiego z l. 1765–1780. Późnośredniowieczny rynek otrzymał drewnianą nawierzchnię (strop mierzwy). Do k. XVIII-pocz. XIX w. nawierzchnię rynku utwardzono kolejnymi warstwami niwelacyjnymi margla kredowego.
4. Już w XIV–XV w. wykształciła się w północnej pierzei rynku działka miejska szerokości ok. 10–15 m z domami usytuowanymi szczytem do placu rynkowego.
5. W k. XVII-pocz. XVIII w. pojawiły się domy drewniane z gankami-podcieniami od strony rynku, jak widać na sztychu T. Rakowieckiego.
6. Być może z pocz. XVIII w. pochodzi budynek murowany — kamienica usytuowana szczytem do rynku, trzytraktowa i dwuosiowa (dz. 9, 8, 7 i 6).
7. W k. XVIII lub pocz. XIX w., przed 1822 r., chełmski plac rynkowy został skrócony na osi wschód-zachód przez przewężenie jego wschodniej części w obecnej wschodniej części odcinka ul. Lubelskiej. Dawne przyrynkowe działki znalazły się na tyłach działek wytyczonych przy nowej ulicy.

W trakcie badań wykopaliskowych pozyskano olbrzymie ilości ruchomego materiału zabytkowego, odzwierciedlającego życie codzienne mieszkańców Chełma. Z wczesnego średniowiecza pochodzą naczynia gliniane, bransolety szklane oraz przedmioty kościane. Z późnego średniowiecza zachowały się liczne naczynia gliniane kuchenne i stołowe oraz wyroby metalowe. Z czasów nowożytnych pochodzą ozdobnie szkliwione naczynia stołowe, w tym wielobarwne półmajoliki oraz wyjątkowo liczne, bogato ornamentowane i kryte barwnym szkliwem kafle piecowe, jak również przedmioty metalowe i monety.

Występujące w kolejnych chronologicznie nawarstwieniach bardzo liczne kości drobiu oraz zwierząt hodowlanych i dzikich świadczą o powszechnej konsumpcji mięsa w ciągu wieków przez chełmian.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Chełmie.
Badania zakończono.